

Приловський Володимир Володимирович,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ВТЯГНЕННЮ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Кримінальні провадження будь-якої категорії повинні ґрунтуватися на цілеспрямованій і плановій діяльності працівників правоохоронних органів. Відповідні уповноважені особи повинні виконувати свої посадові обов'язки згідно конкретних обставин та обстановки. Загалом, можна сказати, що однією з основоположних наукових категорій для планування та організації досудового розслідування є слідча ситуація. У той же час, втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність характеризується специфічними обставинами, що впливають на алгоритми дій працівників Національної поліції під час виявлення і розслідування вказаних кримінальних правопорушень. Тому вважаємо за необхідне дослідити питання типових слідчих ситуацій при розслідуванні визначеної категорії протиправних діянь.

Сутність початкового етапу розслідування у провадженнях цієї категорії характеризується невизначеністю, пов'язаною з браком інформації та її неповнотою, тому домінуючим напрямом діяльності слідчого на цьому етапі є «виявлення необхідної доказової і тактичної інформації та її джерел. Це завдання вирішується з урахуванням слідчої ситуації, що складається, шляхом проведення комплексу слідчих, інших процесуальних і організаційних дій. Найчастіше підставою для провадження слідчих дій є криміналістична версія. Основним завданням початкового етапу, як правило, є встановлення особи, причетної до вчинення злочину. Тому збирання інформації про неї розпочинається з ретроспективного вивчення слідів, залишених на місці злочину, у пам'яті очевидців, тощо. Отримана інформація використовується для висунення версій про суб'єкта злочину, визначення напрямку його пошуку [1]. У зв'язку з цим, постає питання, наповнення типових слідчих ситуацій розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

Типізація слідчих ситуацій можлива за умови виділення інформації про окремі найбільш значущі елементи і таких компонентів, що часто зустрічаються. Так, М. С. Качковським були виділені декілька груп факторів, до першої з яких належать відомості про окремі обставини злочинної діяльності (особу, яка вчинила злочин, спосіб, сліди злочину, предмет посягання і розмір заподіяної шкоди). Другу групу складає сукупність інформації про найбільш значущі обставини розслідування (стан доказової бази, можливості слідства, лінію поведінки підозрюваних та інших учасників розслідування, сторонніх осіб, котрі намагаються втручатися у процес розслідування). Типові слідчі ситуації несуть основне інформаційне й організаційно-методичне навантаження у побудові

методики розслідування злочинів, пов'язаних із умисним введенням на ринок України небезпечної продукції, а самі типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування взаємопов'язаними [2].

Класифікація слідчих ситуацій корисна як форма упорядкування та організації знань про неї, проте уявлення про неї має бути доповнено механізмом її впливу на процес розслідування, розглядом того, як саме слід в даних умовах організувати і реалізувати програму розслідування [3, с. 124]. В розрізі цього, доречно навести роздуми вчених, які класифікують провадження за джерелом первинної інформації про кримінальні правопорушення, а саме: 1) справи, порушені за оперативними матеріалами і 2) справи, за якими факт сутенерства виявлений слідчим в ході розслідування кримінальної справи про інший злочин. Науковець наголосив на тому, що від цього залежить набір способів збирання первинної інформації. У разі неповноти отриманої інформації на момент порушення кримінальної справи фактор раптовості при виробництві первинних слідчих дій в значній мірі буде втрачено, оскільки про порушення кримінальної справи в той же день повідомляється особі, щодо якої її порушено. При нестачі вихідних інформаційних даних слідчий позбавлений можливості відразу спланувати, підготувати і провести невідкладні слідчі дії таким чином, щоб факт сповіщення підозрюваних осіб про порушення кримінальної справи не став на заваді викриттю їх у злочинній діяльності [4, с. 11].

Тому після внесення відомостей до ЄРДР безпосередньо починається початковий етап розслідування, який має певні завдання:

1. Виявлення і фіксація доказової інформації щодо злочину, який розслідується по «гарячих слідах».
2. Вжиття заходів для запобігання втраті доказової інформації, що міститься в слідах, інших об'єктах, її своєчасне виявлення й фіксація.
3. З'ясування й оцінка сформованої слідчої ситуації.
4. Виявлення джерел інформації про розслідуваний злочин.
5. Визначення напряму розслідування і розробка плану розслідування.
6. Обрання форми і методів взаємодії з органами і службами, що здійснюють оперативно-розшукову роботу.
7. Пошук і одержання інформації про механізм і обстановку злочину.
8. Збирання і вивчення відомостей про особистість потерпілого.
9. Пошук, одержання й аналіз інформації про осіб, що вчинили злочин, їхній розшук і затримання.

На основі дослідження матеріалів проваджень, встановлено, що на початковому етапі розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність виникають наступні типові слідчі ситуації:

а) особа, яка втягнула неповнолітнього у протиправну діяльність, відома і затримана, є достатня кількість матеріальних й особистісних доказів, що свідчать про конкретні умови злочину, для повідомлення підозри – 15 %;

б) особа, яка втягнула неповнолітнього в протиправну діяльність, відома, але матеріальних й особистісних доказів недостатньо для повідомлення йому про підозру – 52 %;

в) особа, яка втягнула неповнолітнього в протиправну діяльність, відома, є достатня кількість матеріальних та особистісних доказів, але злочинець переховується від правоохоронних органів – 23 %;

г) виявлено факт втягнення неповнолітнього в протиправну діяльність, але особа злочинця не встановлена – 10 %.

Однією з основоположних наукових категорій для планування та організації досудового розслідування є слідча ситуація. Підтримується позиція, що вона являє собою динамічну інформаційну систему, елементами якої є істотні ознаки й властивості обставин, що мають значення у кримінальній справі, зв'язки, відносини між ними, а також учасниками процесу розслідування, що настали, і передбачувані результати дій сторін. На основі дослідження судово-слідчої практики та думок науковців були виокремлені типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

Бібліографічні посилання:

1. Узунова О. В. Проблеми прийомів аналізу отриманої з місця події інформації та огрунтування припущень стосовно особи злочинця / Узунова О. В., Калюга К. В. [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: <http://book.net/index.php?bid=18860&chapter=1&p=achapter> (дата звернення – 28.09.2020)

2. Качковський М. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/40748/%CA> (дата звернення – 18.09.2020)

3. Коновалов С.И. Актуальные проблемы теории и методологии криминалистики: монография. Ростов н/ Д, 2010. 232 с.

4. Цыркун С. А. Выявление и расследование преступлений, связанных с содержанием притонов для занятия проституцией : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Москва: Московская государственная юридическая академия. 2004. 21 с.